

SİMPOZİUMUN MATERIALLARI

III BEYNƏLXALQ TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI SİMPOZİUMU

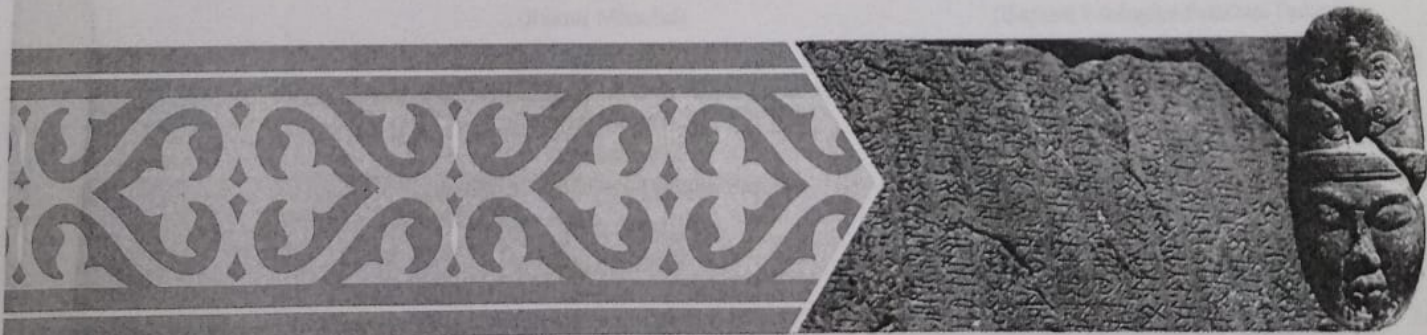
III. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

III ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ ӘЛЕМІ ЗЕРТТЕУЛЕРІ СИМПОЗИУМЫ

III ХАЛЫК-АРА ТӨРКИ ДОНЪЯҢЫН ӨЙРӘНЕҮГӘ АРНАЛҒАН СИМПОЗИУМ

III- ЭЛ АРАЛЫК ТҮРК ДҮЙНӨСҮ ИЗИЛДӨӨЛӨРҮ СИМПОЗИУМУ

25-27 May 2016 Bakı

ONURSAL BAŞÇILAR

Prof. Dr. Adnan GÖRÜR
(Niğde Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. D. J. NÖKETAYEVA
(Kazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti Rektörü)

Prof. Dr. R. M. ASADULLİN
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti Rektörü)

Prof. Dr. Almaz İBRAEV
(Şərq / Mahmud Kaşgari- Barskani Universiteti Rektörü)

Prof. Dr. Nazim HÜSEYNLİ
(Bakı Avrasiya Universiteti Rektörü)

Prof. Dr. Şeref ATEŞ
(Yunus Emre İnstitutu Başçısı)

DÜZENLEME TƏŞKİLATI

Niğde Üniversitesi

Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT
(Təhsil Fakültəsi Dekanı)

Prof. Dr. Ziya AVŞAR
(Türk Dili və Ədəbiyyatı Bölüm Başçısı)

Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA
(Türkçe Öğretmenliği Bölüm Başçısı)

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem ŞAHİN
(Siyasət Elmi və Beynəlxalq Əlaqələr Bölümü Mütəllim)

Prof. Dr. Selen DOĞAN
(İletişim Fakültəsi Dekanı)

Prof. Dr. Hikmet KORAS
(Müasir Türk Ləhcələri Bölümü Mütəllimi)

Yrd. Doç. Dr. Onur KÖKSAL
(Avrasiya Araşdırmaları Elm Sahəsi Başçısı)

Öğr. Gör. Lokman ZOR
(Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr Direktoru)

Qazax Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti

Bahadır ALİYEV
(Birinci Rektor Müavini)

Asılбек БӨКЕБАЙЕВ
(İqtisadi və Sənaye İşlər Rektor Müavini)

Şınar ŞAMEYEVA
(Elm və Beynəlxalq Əlaqələr Bölümü Direktoru)

Eriya NURLANBEKOVA
(Xarici Dillər Bölümü Başçısı)

Zaureş SABIROVA
(Sosial və Təbii İşlər Rektor Müavini)

Nurgul KALİYEVA
(Elm və Beynəlxalq Əlaqələr Bölümü Başçısı)

Altınay TIMBOLOVA
(Kazak Filologiyası və Dünya Dilləri Fakültəsinin Dekanı)

M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti

L. A. AMİROVA
(Rektor Müavini)

S. A. TAGİROVA
(Başqırd dili və Öğretimi Bölümü Fundamental Elm Sahəsi Başçısı)

İ. S. NASİPOV
(Tatar Dili və Ədəbiyyatı Bölüm Başçısı)

L. F. ABUBAKİROVA
(Dekan Müavini)

L. H. SAMŞİTOVA
(Başqırd Filologiya Fakültəsi Dekanı)

G. G. GALİNA
(Ədəbiyyat və Mədəniyyət Bölüm Başçısı)

E. R. BURANGULOV
(Beynəlxalq Əlaqələr Başçısı)

L. X. SAFİNA
(Türk Dili Bölümü)

- Prof. Dr. Faruk ÇOLAK**
(Niğde Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hikmet KORAŞ**
(Niğde Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA**
(Bakı Avrasiya Üniversitesi)
- Doç. Dr. Elmira MEMMEDOVA-Kekeç**
(Bakı Avrasiya Üniversitesi)
- Doç. Dr. İbrahim MARAŞ**
(Ankara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Serdar SAĞLAM**
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet EKİZ**
(Niğde Üniversitesi)
- Doç. Dr. Kacımahan Kışibayev**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Doç. Dr. Altynai Tymbolova**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Doç. Dr. Saira Ciyenbayeva**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Doç. Dr. İbrahim Gültəkin**
(Yunus Emre Enstitüsü)
- Yrd. Doç. Dr. Yakup ÖMEROĞLU**
(Gazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZKAN**
(Niğde Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Onur KÖKSAL**
(Niğde Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Enver KAPAĞAN**
(Bakı Avrasiya Üniversitesi /Karabük Üniversitesi)
- Dr. Seyfettin ALTAYLI**
(Bakı Avrasiya Üniversitesi)
- L. H. SAMSİTOVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- G.G. GALİNA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- A. ŞABANOV**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- D.D. HİSAMOVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- Prof. Dr. Mustafa TALAS**
(Niğde Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mensim Zeynelabidin MEMMEDOV**
(Bakı Avrasiya Üniversitesi)
- Doç. Dr. Türkan ERDOĞAN**
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet Akif OKUR**
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Feyzan VURAL**
(Niğde Üniversitesi)
- Doç. Dr. Recep ÖZKAN**
(Niğde Üniversitesi)
- Doç. Dr. Camal Aşirbekova**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Doç. Dr. Sapar İsayev**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Doç. Dr. Gulnur Ömirbayeva**
(Qazak Dövlət Qızlar Pedaqoji Universiteti)
- Yrd. Doç. Dr. Erkan CALIŞKAN**
(Niğde Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA**
(Niğde Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ergin JABLE**
(Priştine Universiteti, Kosova)
- Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ**
(Bakı Avrasiya Üniv./Nevşehir H. Bektaş Üniversitesi)
- Dr. Elsev Brina LOPAR**
(Prizren Universiteti, Kosova)
- S. A. TAGİROVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- N.U. HALİULLİNA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- T. Y. KAPİŞEVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- G.R. İCBAYEVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- L. F. ABUBAKİROVA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)
- L.H. SAFİNA**
(M. Akmulla Başqırd Dövlət Pedaqoji Universiteti)

Eastern/Mahmud Kaşgari-Barskani Universiteti

Shehatta Abu Shuusha
(Ərəb Dilləri Filologu və magistratuarsı Başqanı)

Kramanali Kyzy Mira
(Elmlər Tarixi Namzədi \ Dövlət dili prorektoru)

İsrailova Zarina
(Uluslararası ilişkiler Bölümü Prorektoru)

İhab Alsaid Usuf
(Dosent / Misir)

Sheishekeeva G.M.
(Elmlər Tarixi Namzədi \ Dövlət dili prorektoru \ Dosent/
Huquq Bölümü Başqanı)

V.V. Bulataeva
(Təhsil Bölümü Rəisi)

Bakı Avrasiya Universiteti

Yrd. Doç. Dr. Enver KAPAĞAN
(Türk Dili və Ədəbiyyatı Bölümü Müəllimi)

Dos. Dr. Mənsim MƏMMƏDOV
(İqtisadiyyat və riyaziyyat kafedrasının müdiri)

Dos. Dr. Fərah CƏLİL
(Filologiya fakültəsinin dekani)

Dr. Seyfettin ALTAYLI
(Türk Dili və Ədəbiyyatı Bölümü Müəllimi)

Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA
(Tədris və elmi işlər üzrə prorektor)

Səyavuş QASIMOV
(Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektor)

Dos. Dr. Elmira MƏMMƏDOVA-Kekeç
(Türk və xarici ölkə filologiyası kafedrasının müdiri)

Zemine RÜSTEMBEYLİ
(Müəllim)

Yunus Emre İnstitutu

Doç. Dr. İbrahim GÜLTEKİN
(Yunus Emre İnstitutu Türkçe Tədris Mərkəzi
Müdiri)

Ali İhsan ÇEVİK
(Bakı Yunus Emre İnstitutu Okutmanı)

İbrahim YILDIRIM
(Bakı Yunus Emre İnstitutu Müdiri)

ELM TƏŞKİLATI

Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT
(Niğde Universiteti)

Prof. Dr. Almaz İBRAEV
(Şərq / Mahmud Kaşgari- Barskani Universiteti)

Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Çağatay ÖZDEMİR
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Cüneyd OKAY
(İstanbul Texniki Universiteti)

Prof. Dr. İbrahim DİLEK
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH
(Erciyes Universiteti)

Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ
(Qırğızıstan Türkiyə Manas Universiteti)

Prof. Dr. Galip YÜKSEL
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Halil İbrahim YALIN
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ
(Necmettin Erbakan Universiteti)

Prof. Dr. L.A. Amirova
(M. Aknulla Başqird Dövlət Pedaqoji Universiteti)

Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN
(Muğla Universiteti)

Prof. Dr. İrfan MORİNA
(Priştine Universiteti, Kosova)

Prof. Dr. Fatma AÇIK
(Gazi Universiteti)

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN
(Hacettepe Universiteti)

Prof. Dr. Nusret ÇAM
(Ankara Universiteti)

Prof. Dr. Seyfettin ERŞAHİN
(Ankara Universiteti)

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
(Mimar Sinan Universiteti)

Prof. Dr. Ziya AVŞAR
(Niğde Universiteti)

Prof. Dr. Selen DOĞAN
(Niğde Universiteti)

Prof. Dr. Necati DEMİR
(Gazi Universiteti)

TÜRK DÜNYASININ KÜLTÜR BİRLİĞİ ÜZERİNE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN FİKİRLERİ

Yrd. Doç. Dr. Orhan ÇELTİKCI¹

Özet: Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ve ilk devlet başkanıdır. 1923 yılından 1938 yılına kadar devlet başkanlığı yapmıştır. Dış politikada bağımsız, barışçı, kendi öz gücüne dayanan, maceraya atılmaktan uzak bir dış politika takip edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk döneminde Anadolu dışında kalan Türkler ihmal edilmemiş onların sorunlarıyla yakından ilgilenilmiştir. Bu bağlamda Anadolu dışındaki Türklerin durumları, sorunları ve onlarla mevcut bulunan birlik noktaları Mustafa Kemal'in konuşmalarına zaman zaman yansımıştır. Mustafa Kemal'in Anadolu dışındaki Türklerle ilgili olarak konuşmalarında vurgu yaptığı önemli hususlardan bir de Türk kültürünü birlik unsuru olarak görmesidir. Bu çalışmada bu husus değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk Dünyası, Türk Kültürü, Atatürk Dönemi, Dış Politika.

Mustafa Kemal Atatürk's Ideas About Turkish World's Cultural Association

Abstract: Mustafa Kemal Atatürk founder and first president of the State Republic of Turkey, He made from the head of state in 1923 until 1938. He has been followed in foreign policy; independent, peaceful, based on its own power, a far from adventurous policy. Mustafa Kemal Atatürk Anatolian Turks were outside during dealt closely with their problems have been neglected. In this context, the situation of the Turks out of Anatolia, issues, and our troops from time to time available to them are reflected in the speeches of Mustafa Kemal. Mustafa Kemal in Turkey Turkish Culture was seen as the unity element. This study evaluated in this respect.

Keywords: Turkish World, Turkish Culture, Atatürk Period Foreign Policy.

Giriş

Mustafa Kemal Atatürk Lozan Antlaşmasıyla dünya devletlerinin resmen kabul ettikleri Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, devletin ilk cumhurbaşkanıdır. Bu görevini 10 Kasım 1938 tarihine kadar sürdürmüştür. Mustafa Kemal Atatürk devlet başkanlığı döneminde Türkiye'nin dış politikasını belirli prensiplere dayandırmıştır. Bu prensipler: bağımsız, barışçı, gerçekçiliğe dayalı, kendi öz gücüne dayanan, serüvenden uzak bir strateji içerisinde belirlenmiş ve uygulanmıştır (Yılmaz:2002a:617.). Bu bağlamda tam bağımsızlıktan siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, kültürel ve benzeri özellikler kastedilmektedir (Çeltikci ve Kantarcı:2007:54.). Bu unsurlardan birinde bağımlılık olursa memleket gerçek manada tam bağımsızlığından mahrum demektir (Yılmaz:1998b:156.). Dış politikada barışçılık konusunda Mustafa Kemal; "*Efendiler siyaseti hariciyemizde ahar bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, memleketimizi namusumuzu müdafaa ediyoruz ve edeceğiz...Türk Milletinin hakkı meşru nihayet alem-i insaniyet ve medeniyet tarafından teslim olunacaktır. Meclisimiz ve hükümet politikamız maceraperest olmaktan uzaktır. Bilakis sulh ve selameti tercih eder.*" (Karal:1981:131.) şeklinde görüşünü ifade edip dış politikada Yurtta sulh cihanda sulh anlayışı benimsediğine vurgu yapmıştır (Ünal:1978:566.). Mustafa Kemal Atatürk Afet İnan'ın aktardığına göre bir konuşmasında: "*Biz haddini bilir kimseleriz. Gerçekleşmesine imkan olmayan emeller sahibi değiliz. Bugün esaret elemleri altında inleyen birçok dindaşımız vardır. Onlar için de kendi çevrelerinde bağımsızlıklarını kazanmaları ve tam bağımsızlıkla memleketlerinin refah ve yükselmesine çalışmaları en büyük temennimizdir.*" (İnan:1971:59.). söyleminde bulunarak gerçekçi ve serüvenden uzak bir dış politika izlenildiğine dikkat çekmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, 1930 yılında Kırkıareli Türk Ocağı'ndaki konuşmasında, Türkiye'nin takip etmekte olduğu siyaseti Millilik ve Türkçülük içerdiğine vurgu yapmıştır (İnan:1971:43.).

Türk Dünyası Kültürü ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Fikirleri

Mustafa Kemal Atatürk dönemi Türkiye'nin dış politikasında Anadolu dışında yaşayan Türkler önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bağlamda Mustafa Kemal Anadolu dışında yaşayan soydaşlara ve sıkıntılarına duyarsız kalmamıştır. Özellikle Orta Asya'da o dönemde henüz bağımsızlığını kazanmamış olan Türkler ve onların sorunlarını yakından takip etmiştir. Bu bağlamda Anadolu'da milli mücadele devam ederken, 11 Ekim 1920'de mecliste alınan bir karar ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, orhanceltikci@sdu.edu.tr.

Evlik Rüşti, İsmail Suphi, Ali Fuat ve Besim Atalay Beylerden oluşan bir heyeti Sovyet Rusya egemenliğinde bulunan Türkler hakkında incelemelerde bulunmak üzere Moskova'ya gönderilmiştir. Nitekim heyette yer alan İsmail Suphi Bey, 1921 yılı Temmuzunda Buhara'ya ulaşmış ve Eylül ayında döndüğünde Sovyet egemenliğindeki Türkler hakkındaki tafsilatlı raporunu Atatürk'e sunmuştur (Saray: 2006:393.).

Mustafa Kemal Anadolu dışındaki Türklerle ilgili yaptığı bir konuşmada: "Türkiye dışında kalmış olan Türklerin ilk önce kültür meseleleriyle ilgilenilmelidir. Nitekim biz Türklük davasını böyle müspet bir ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesindeki Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmal etmiyoruz." (Kocatürk:1984:186) diyerek bir taraftan Anadolu dışındaki Türklerle yakından temas içinde olduğuna dikkat çekmiş diğer taraftan da kültürün çok önemli bir birleştirici özellik ve stratejik güç olduğuna vurgu yapmıştır. Burada dikkat çeken başka bir husus da Türk diline ve zenginliğine önem verilmesidir. Kuşkusuz kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında dil köprü vazifesi görmektedir. Mustafa Kemal Atatürk de burada bu hususu özellikle vurgulamıştır.

Milli Mücadele devam ederken Azerbaycan'ın Ankara'da bulunan elçisine 18 Ekim 1921 tarihinde: "Azerbaycan Türklerinin derterleri kendi derterimiz, sevinçleri kendi sevinçlerimiz gibi olduğu için onların isteklerine nail olmaları, hür ve bağımsız olarak yaşamaları bizi pek ziyade sevindirir..." şeklinde açıklamada bulunarak bir taraftan Azerbaycan halkına yakınlıktan bahsederken diğer yandan da Azerbaycan halkına bağımsızlığı için psikolojik destek vermiştir (Özkan:2004:390.). Konuşmasının devamında "...Bugünkü sınırlarımız dışında başka ellerde başka siyasi zümrelerle isteyerek veya istemeyerek kader ortaklığı yapmış bizimle dil, soy ve menşee birliğine yakın uzak tarih, ve ahlak yakınlığı görülen Türk topluluklarının durumu tarihin bir hadisesinin bir neticesidir ve Türk Milleti için elim bir hatıradır. Fakat Türk milletinin tarihen ve ilmen işekküldeki asaleti, dayanışmayı asla ihmal etmez...Coğrafi vaziyeti göz önüne getirilirse, gerçekten Azerbaycan'ın Asya'daki kardeş hükümet ve milletler için bir temas ve dayanak noktası olduğu görülür. Azerbaycan'ın bu özel konumu, vaziyetini pek mühim kalmaktadır" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II.:1989:24). şeklinde açıklama yaparak Azerbaycan'ın kardeşliğine ve coğrafi olarak stratejik önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca dil, soy, menşee birliğine vurgu yapmış ilmi birlikten bahsetmiştir. Türkiye ile Anadolu dışındaki Türklerin gerçekten de en önemli ortak noktaları soy birliğinin yanında kültür birlikleri gelmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk dünyasına² yönelik ilgisine karşılık, Türk Dünyası içerisinde yer alan Türk topluluklarının da Atatürk'e ve onun kurduğu yeni Türk devletine karşı büyük bir sevgi ve alâka duydukları anlaşılmaktadır (Çelebi:2010:C.18:2005). Anadolu Milli Mücadelesi devam ederken Ankara'yı ziyaret eden Buhara Elçilik Heyeti, Atatürk tarafından kabul edilmiş, kabulde heyet Türkistan Türklerinin selamlarını iletmis ardından Atatürk'e hediyeler takdim etmiştir. Bu hediyeler arasında Timur'a ait Kur'an-ı Kerim, üç de Buhara kılıcı vardır. Mustafa Kemal Atatürk bu hediyeler takdim edilince duygulanmış duygularını 17 Ocak 1921 tarihinde TBMM kürsünde: "Muhterem

² Günümüzde Türkler Adriyatik Denizinden Çin Seddine, Sibirya'dan Himalayalar'a kadar olan geniş bir bölgede yoğun olarak, dünyanın diğer yaşam bölgelerinde ise azınlık şeklinde yaşamaktadırlar. Bugün itibarıyla yaklaşık 10 milyon kilometrekarelik geniş bir coğrafyada 250 milyon Türk yaşamaktadır. Balkanlarda; Oğuz, Kıpçak ve Peçenek Türkleri, Anadolu'da; Çoğunlukla Oğuz Türkleri, İran Coğrafyasında; Kaşgay, Afşar, Şahseven, Kaçar, Karapapah, Hamse, Kengürlü, Kiresunlu Türkleri, Kafkasya'da; Azerbaycan, Kumuk, Karaçay, Balkar, Nogay, Kundur, Kazak, Özbek, Kırgız Türkmen Türkleri, İdil-Ural Bölgesinde; Tatar, Başkurt, Çuvaş, Yakut Türkleri, Batı Türkistan'da; 40 milyon civarı Özbek, Kırgız, Karakalpak, Uygur, Meshet (Ahıska), Yakut, Tatar Türkleri, Doğu Türkistan'da; Kazak, Kırgız, Salar, Özbek, Tat Türkleri, Afganistan'da; Özbek Türkleri, Kuzeydoğu'da; Yakut, Şor, Hakas, Tuva ve Taragas Türkleri, Güney Batı'da; Çoğunluğu Oğuz Türkleri olmak üzere Türkmen, Azeri, Kürt, Gagauz, Kıbrıs, Suriye (Bayır-Bucak), Irak ve Balkan Türklerinden oluşmaktadır. Siyasi açıdan değerlendirildiğinde, bağımsız halde yaşayan; Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan, Türkmenistan Cumhuriyetleri, özerk halde yaşayan; Altay, Başkurdistan, Çuvaşistan, Dağıstan, Gagauz, Hakasya, Kabartay, Kırım, Saha, Tataristan, Tuva, Karakalpak, Nahçıvan, Karaçay-Çerkez Cumhuriyetleri, topluluk şeklinde yaşayan: Kafkasya'da: Ahıska, Kumuk, Nogay, Kafkas Türkmenleri, Derbent Türkleri, Karapapahlar, Balkanlar'da: Romanya Türkleri, Bulgaristan Türkleri, Batı Trakya Makedonya Türkleri, Kosova ve Sancak Türkleri, İdil-Ural Bölgesinde Yaşayan Tertep Türkleri, Kundur Türkleri, Mişer Türkleri, Sibirya'da Yaşayan Kumandi, Batı Sibir Tatarları, Telengit, Şor Türkleri, Televüt, Dolgan Türkleri, Tobol Türkleri, Şato Türkleri, Orta Doğu'da Yaşayan Suriye, İran ve Irak'ta yaşayan Türkler ile Karaim, Kırımçak Polonya, Litvenya, Beyaz Rusya Tatarları, Afganistan Türkleri, Macarlar ve ABD de yaşayan Türkler olmak üzere sınıflandırılabilirler. (Güler, Akgül ve Şimşek,2001:8.)

arkadaşlar! Türkistanlı kardeşlerimiz Sakarya Zaferi münasebetiyle bize üç kılıç ve birde Kur'an-ı Kerim göndermişler. Türk milleti adına kendilerine teşekkür ederim. Bu mukaddes kitabı Türk milletine emanet ediyorum. Bu üç kılıçtan birini ben aldım, ikincisini İsmet Paşa'ya verdim. Üçüncüsünü de İzmir fatihine saklıyorum. Bu kılıç İzmir'e ilk giren kumandanın beline takılacaktır" (Saray:1995:5; Şapolyo:1965,S.35:86.). İçerikli duygusal konuşmasını yapmıştır³. Türkistan Türkleri Türk istiklâl Harbinde Anadolu Türklerinin yanında olmuşlar içlerinde şehit düşenler olmuştur. Türkistanlı şehit düşen Türkler için "Türkistan kurtuluş mücadelesinden sonra Balkan, I. Dünya Savaşı ve Türk İstiklâl Harbi'ne katılan Türkistanlı kahramanlar, bugün Kemalizm güneşinden nur alan Anadolu'da yatmaktadırlar" ifadelerinin yer aldığı bu anıt mezar Tarsus'ta bulunmaktadır (Salihcan:1933,S.49:25). Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti Devleti'nin 12 Kasım 1933'de kurulması, Türkiye'deki basın-yayın organlarında sevinçle karşılanmış; "Gök bayraktan al bayrağa selam olsun!" şeklinde manşetler atılmış, aynı minvalde yazılar kaleme alınmıştır (Alptekin:1985:264.). Mustafa Kemal Atatürk Kıbrıs ve Hatay Türkleri için de duyarsız kalmamıştır. Kıbrıs için: "Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir." (Sabahattin:1995:365.). Şeklinde Kıbrıs Adasının stratejik önemine vurgu yapmıştır. Hatay için ise: "Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde kalamaz. Günü gelecek siz de kurtulacaksınız." şeklinde söylemde bulunmuş Hatay vilayeti Mustafa Kemal'in ölümünden bir yıl sonra (1939 yılında) anavatana katılmıştır (Özkan:2000,S.335:84).

Mustafa Kemal Atatürk hayatı boyunca Türk tarih, coğrafya ve kültürü ile ilgilenmiş bir devlet adamıdır (Sakaoğlu:1990:14). Her fırsatta Türk tarihinin insanlık tarihi ile başladığına vurgu yapmış bir konuşmasında: "Efendiler yeryüzünde 100 milyon (o dönem için) Türk Milleti vardır. Bu milletin tarihteki kıdemi ve yeryüzündeki yaşam alanı çok büyük ve geniştir" (Karakoç:2002:29). şeklinde fikrini dile getirerek Türk yaşam coğrafyasının genişliğine ve tarihinin derinliğine vurgu yapmıştır. Mustafa Kemal Atatürk 1937 yılında yaptığı bir konuşmada: "Cumhuriyetimizin dayanağı, Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürü ile dolu olursa o topluluğa dayanan cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur." Diyerek Cumhuriyeti güçlendirmenin kültür gücüyle olacağına dikkat çekmiştir. Mustafa Kemal en büyük eserim dediği Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini de "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli Milli kültürdür" diyerek kültürün devletlerin ve milletlerin varlığı ve devamı için önemine vurgu yapmıştır. Atatürk kültürel değerlere sahip çıkmayı "Gelecek tapusu" olarak görmüştür. Yetiştirilecek olan gençlerimiz hangi safhada eğitim görürlerse görsünler, bu gençlerin Türkiye'nin istiklali için, milli kimlik ve milli değerlerini öğrenmeleri gerektiğine işaret etmiştir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri:1945:16-18.). Mustafa Kemal Atatürk "Benim hayatta yegane fahrim (övüncüm) servetim Türklükten başka bir şey değildir." Diyerek her fırsatta Türklüğü ile gurur duymuş ve bunu çok önemli bir özellik kabul etmiştir (Armaoğlu:1989:164.). Biz Mustafa Kemal Atatürk'ün burada belirttiği Türklük kavramının kültürel birlik olduğu kanaatindeyiz.

Mustafa Kemal Atatürk Türk Dünyası ve Kültürüne ait fikirlerini her fırsatta dile getirmekle beraber Türk Dünyasına yönelik en esaslı kapsayıcı ve açıklayıcı düşüncesini Cumhuriyetin kuruluşunun 10 yılı münasebetiyle düzenlenen bir kokteylde bir soru üzerine verdiği cevapla açıklamıştır. Açıklamasında "...Türkiye dışında kalmış olan Türkler, ilkin kültür sorunlarıyla ilgilenmelidirler. Nitekim, biz Türklük davasını böyle bir olumlu ölçüde ele almış bulunuyoruz..." diyerek Anadolu dışındaki Türklerin varlıklarını devam ettirmeleri için ilk önce kültürlerini muhafaza etmeleri gerektiğine işaret etmiştir. Konuşmasının devamında bir stratejik öngörde bulunarak: "Bugün Sovyet Rusya dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Devlet olarak bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi parçalanabilir! Bugün, elinde sınıksız tuttuğu Milletler, avuçlarından sıyrılabilirler. Dünya, yeni bir dengeye ulaşabilir! İşte o zaman Türkiye, ne yapacağını bilmelidir!" (Kocatürk:2007:319-321.). SSCB'nin dağılabileceğinden bunun için Türkiye'nin kültür birliği içinde olduğu soydaşlarının bağımsızlıklarına hazır olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Gerçekten de Mustafa Kemal'in öngörüsü doğru çıkmış SSCB 1989 yılında dağılmıştır. Konuşmasının devamında öngörüsüne dayalı olarak: "Bizim bu dostumuzun yönetiminde dil bir, inanç bir, öz bir kardeşlerimiz vardır. Onları arkalamaya hazır olmalıyız! 'Hazır olmak' yalnız o günü susup beklemek değildir; hazırlanmak lazımdır... Milletler, buna nasıl hazırlanırlar? Manevi köprüleri sağlam tutarak! Dil, bir köprüdür; inanç bir köprüdür; tarih bir köprüdür! Bugün biz, bu toplumlardan dil bakımından, gelenek, görenek, tarih bakımından ayrılmış, çok uzağa düşmüşüz! Bizim bulunduğumuz yer mi doğru, onlarınki mi? Bunun

³ Üçüncü kılıç İzmir'e giren Süvari Zabiti Seref Bey'e verilmiştir.

uluslararası Türk dil ve edebiyatı sempozyumu
...yapmakta fayda yoktur! Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz; bizim, onlara yaklaşmamız
...Tarih bağı kurmamız lazım. Folklor bağı kurmamız lazım. Dil bağı kurmamız lazım. Bunları
...yapacak? Elbette Biz! Nasıl yapacağız? İşte görüyorsunuz, 'Dil Encümenleri', 'Tarih Encümenleri'
...Dilimizi, onun diline yaklaştırmaya, tarihimizi ortak payda hâline getirmeye çalışıyoruz.
...birbirimizi daha kolay anlar hâle geleceğiz. Bir sevgi parlayacak aramızda; tıpkı bir vücut gibi,
...kaderde ve mutlulukta birbirimizi duyacağız ve arayacağız." (Uçar:2009:27.) Dil, inanç, tarih, folklor
...birliğine vurgu yapmıştır. Bu cümlelerden Mustafa Kemal'in Kültür unsurlarını birleştirici ve
...bütünleştirici bir unsur olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda konuşmasında: "...Ortak bir dil
...amaçladığımız gibi, ortak bir tarih öğretimiz olması gerekli... Ortak bir mazimiz var, bu maziyi,
...bilincimize taşıtmamız lazım. Bu sebeple okullarda okuttuğumuz tarihi, Orta Asya'dan başlattık! Bizim
...de 'Türkiyat Enstitüsü'nü kurduk'. Kültürlerimizi bütünleştirmeye çalışıyoruz! Ama bunlar, açıktan
...yapılmaz! Adı konularak yapılacak işlerden değildir. Yanlış anlaşılabilir gibi, savaşlara da sebep
...olabilir. Bunlar, devletlerin ve milletlerin derin düşünceleridir." Demek suretiyle Anadolu ile Türkistan
...coğrafyası üzerinde yaşayan soydaşların ortak noktalarına dikkat çekmiştir. Görülüyor ki Atatürk, daha
...1933 yılında SSCB'nin yıkılacağını, o yıkılmadan önce Bağımsız olan Türkiye Cumhuriyetinin diliyle,
...tarihiyle en önemlisi kültürel değerleriyle var olması gerektiğini söylemiştir. Bu konuşmalardan Türk
...Dünyasının ortak paydasının "Kültür Birliği" olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Atatürk'ün belirttiği
...üzere dil, inanç, tarih ve ülkü birliği Türk Kültürünün unsurlarıdır. Kültür birliğinin çekirdeğini "Dil
...birliği" oluşturur. Dil birliği noktasında Türk Dünyasının birliğini tehdit eden en önemli özellik bir alfabe
...birliği olmamasıdır.

Atatürk, Türk diline çok büyük önem vermiştir. O milletleri millet yapan olmazsa olmaz
özelliklerden birisini "Dil" olarak görmüştür. Bu bağlamda Atatürk bir dil milliyetçisidir. Kendi
benliğimize ve kendi kimliğimize Türk Dilini muhafaza etmekle ve onu en yükseklerde yaşatmakla
ulaşabileceğimize inanmaktadır. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu dışında yaşayan Türklere sahip
çıkma için de "Onların ilkin kültür meseleleri ile ilgilenilmelidir. Nitekim Türklük davasını biz böyle
müspet bir ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihinde, Türk Dilinin kaynaklarına, zengin
lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal Gölü'nün ilerisindeki Yakut Türklerini bile
ihmal etmiyoruz." diyerek Türk Dünyasının dil tarih ve zenginliğine vurgu yapmıştır (Karakoç:2004:26.).
Bir başka konuşmasında "Türk dili dünyanın en zengin dillerinden biridir. Yeter ki şuurla işlensin,
ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan
kurtarmalıdır" (Öner:1999:14) diyerek Türk diline yeni neslin sahip çıkmasını ve diğer dillerin
istilasından Türk Dilinin korunmasını öğütlemiştir. Ayrıca Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurduarak Türk
Dilinin teknoloji karşısında geri kalmasını önlemek ve zenginleştirmek için çaba içinde olmuştur
(Saray:1995:55).

Türk dünyasının hemen tüm meseleleri ile ilgilenen Mustafa Kemal 1926 yılında Bakü'de yapılan
Birinci Türkoloji Kurultayına duyarsız kalmamış Türkiye'den de katılımcı göndermiştir. Bu doğrultuda
kurultaya Fuat Köprülü ve Hüseyinzade Ali katılmıştır. Her iki bilim adamı kurultayda birer tebliğ
sunmuşlar ve dönüşte Atatürk'e kurultayla ilgili bir rapor sunmuşlardır (Andican:2009:432-438.) Buradan
Mustafa Kemal'in Türk Dünyası ile ilgili Akademik iç ve dış çalışmaları da yakından takip ettiği
anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Türk Dilinin zenginleşerek güçlenmesi için Türk Dil kurumunu (Türk
Dili Tetkik Cemiyeti 12 Temmuz 1932) kurdu. Türk dilinin, Türk milletinin kalbi ve zihni
olduğuna sık sık işaret etmiştir.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk çok yönlü diplomatik bir dış politika izlemiştir. Bu politika doğrultusunda
Anadolu coğrafyası dışında yaşayan Türklerin önemli yeri olmuştur. Mustafa Kemal devlet başkanlığı
döneminde Hatay, Kıbrıs ve Musul meseleleri ile yakından ilgilenmiş bunun Kafkasya'daki yaşayan
soydaşlarımızı da asla ihmal etmemiştir.

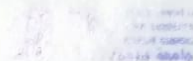
⁴ Türkiyat Enstitüsü, 12 Kasım 1924 günü İstanbul Üniversitesi bünyesinde Ord. Prof. Dr. M. Fuat Köprülü tarafından kurulmuştur. Sonraki dönemlerde Reşit Rahmeti Arat, M. Cavit Baysun, Fahir iz, Ahmet Caferoğlu, Mehmet Kaplan... gibi isimler enstitüye başkanlık yapmıştır. Enstitünün amacı Türklerin tarihini, dilini, edebiyatını, coğrafyasını ve folklorunu araştırmak bu sayede Türk Dünyasına katkı sağlamaktır. (İlgürel:1975,S.158:39-41.)

⁵ İsmet Bozdağ "Atatürk'ün Avrasya Devleti" isimli kitabında Atatürk'ün bu konuşmasına yer vermiştir. Kitapta anlatıldığı kadarıyla konuşma İhsan Sabri Çağlayangil'den dinlenilmiş; Sebati Ataman, Kılıç Ali, Tevfik Rüştü Aras ve Hikmet Bayur tarafından doğrulanmıştır.

Atatürk dönemi Türkiye'nin Anadolu dışındaki Türklere yönelik politikasına bakıldığında diğer devletlerin bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve egemenliklerine müdahale etmeden devletlerin bünyelerinde yaşayan Türk Kültürlü akrabaların özelliklerini muhafaza etmeleri yönünde bir politika izlenmiştir. Bu bağlamda bakıldığında Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşü siyasi ve coğrafi bütünlükten ziyade kültürel bütünlüktür. Kültür birliği temelli birlikteliğin devamında ekonomik, askeri, enerji alanlarında uluslararası alanda işbirliği gelecektir.

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN İ. Y., (1985) (Der. M.A. Taşçı), *Esir Doğu Türkistan İçin: İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları*, Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi, İstanbul.
- ANDİCAN, A., (2009) *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye ve Orta Asya*, Doğan Kitap, İstanbul.
- ARMAOĞLU, F. (1989) "Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri", Atatürk'ün Ölümünün 50. Yılı Sempozyumu 31 Ekim-1 Kasım 1988, Ankara.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II.* (1989), Ankara.
- BOZDAĞ, İ., (2010), *Atatürk'ün Avrasya Devleti*, Truva Yayınları, İstanbul
- ÇELEBİ, E., (2010), *Atatürk ve Türk Dünyası*, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:18 No:1 199-208.
- ÇELTİKÇİ, O. (2008), *Atatürk'ün Dış Türklere Yönelik Stratejik Öngörülleri*, Uluslar Arası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, 22-24 Ekim, , Isparta, s. 575-579.
- GÜLER A., AKGÜL S. ve ŞİMŞEK, A.(2001), *Türklük Bilgisi*, Tamga Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN, A. B.(1993), *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İLGÜREL, S. (1975) "Türkiyat Enstitüsü", Türk Kültürü, S. 158, s. 39-41.
- İNAN, A. (1971), *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, İstanbul.
- KARAKOÇ, E. (2004), *Atatürk'ün Dış Türkler Politikası*, IQ yayınları, İstanbul.
- KARAL E. Z. (1981), *Atatürk'ten Düşünceler*, İstanbul.
- KOCATÜRK, U. (2007), *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- ÖNER, M. (1999), *Türkiye Cumhuriyetinin Dil Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*, Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu, Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Trabzon.
- ÖZKAN, İ.(2000) *Atatürk ve Türk Dünyası*, Hava Kuvvetleri Dergisi, S. 335, s. 76-87.
- SABAHATTİN, İ. (1995), "Atatürk ve Kıbrıs Türkleri" Üçüncü Uluslararası Atatürk Sempozyumu.
- SAKAOĞLU, S.(1990), *Atatürk gençlik ve Kültür*, Selçuk Üniversitesi Yayını, Konya.
- SARAY, M.(1995), *Atatürk ve Türk Dünyası*, TTK Yayını, Ankara.
- SARAY M. (2006), *Türkiye ve Yakın Komşuları*, Ankara.
- ŞAPOLYO, E. B.(1965), "Atatürk ve Üç Kılıç", Türk Kültürü, S. 35.
- ÜNAL T., (1978), *Türk Siyasi Tarihi*, Ankara.
- YILMAZ Mustafa, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara, 1998.
- KÖSEOĞLU, N.(1997), *Türk Dünyası Tarihi ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ÖZDAĞ, M.(2001), *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*, ASAM, Ankara.
- ÖZKAN, İ.(2004), "Cumhuriyet Döneminde Türkiye ve Türk Dünyası İlişkileri", Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye, Türk Ocakları Genel Merkezi, Ankara, s. 386-433.
- ÖZEY, R. (2006), *Türk Dünyası Coğrafyası*, Aktif yayınları, İstanbul.
- UÇAR, F. (2009), *Geçmiş, Günümüz ve Geleceğin Türk Dünyası*, IQ Yayınları, İstanbul.
- ULUSKAN, S. B.(2010), *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, ATAM, Ankara.
- YILMAZ, M.(2002), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1919-1938)*, Genel Türk Tarihi, Yeni Türkiye Yayınları, C.8., s. 609-640.

Yunus Emre Enstitüsü

III. Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumu 25-27 May 2016 - Bakı

27 MAY 2016 CÜMƏ / 09:00-10:40

Babür Şah otağı

İbn Sina bölməsi

BÖLMƏ RƏHBƏRİ: **Prof. Dr. Məmməd CƏFƏRLİ**

09:00-09:20	Dos.Dr. Şayan ULUSAN: <i>Atatürk Dönemi Tarih Kongrelerinde Türk Dünyası</i>
09:20-09:40	Dos.Dr. H. MUSTAFAYEVA: <i>Türk Dövlətləri Birliyinin formalaşmasında Heydər Əliyevin rolu</i>
09:40-10:00	Yrd. Dos.Dr. Orhan ÇELTİKÇİ: <i>Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Dünyası Kültür Birliğı Üzerine Düşünceleri</i>
10:00-10:20	Yrd. Dos.Dr. İsmail GÜLLÜ: <i>Rus Etkisini Azaltma Sürecine İlişkin Toplum Dilbilimsel Çözümlemeler-Azərbaycan Türkçesi Örneğı</i>
10:20-10:40	Сарап С. ҚОҢЫРБАЕВА: <i>Этнопедагогикалық-Этнопсихологиялық Негізде Қазақ Отбасында Этноәлеуметтік Қарым-Қатынастарды Ұйымдастыру</i>
10:40-10:55	ÇAY FASİLƏSİ

27 MAY 2016 CÜMƏ / 10:55-12:35

Babür Şah otağı

Ali Emiri Efendi bölməsi

BÖLMƏ RƏHBƏRİ: **Prof. Dr. Rövşən CAVADOV**

10:55-11:15	Prof.Dr. Vidadi MURADOV: <i>Naxçıvan diyarında xalçaçılıq sənətinin inkişafına dair</i>
11:15-11:35	Доц. Б.Б.ШАГРАЕВА, Доц. А.Е.БИТЕМИРОВА-Ә.Қ.ҚАЛБЫРОВА: <i>Мәңгі Шығармашылық Жұмыстарында</i>